

NANKINDAN CHONGQINGGACHA: IKKINCHI YAPONIYA- XITOIY URUSHINING FOJIALI TARIXI

Lapasov Dilshodbek Azamat o'g'li

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti
Xalqaro munosabatlar fakulteti 3-bosqich talabasi

E-mail: dilshodbeklapasov0@gmail.com

Telefon raqam: +998 93.603-86-10

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19469650>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 03-aprel 2026 yil
Ma'qullandi: 05-aprel 2026 yil
Nashr qilindi: 08-aprel 2026 yil

KEY WORDS

Ikkinchi Yaponiya-Xitoy urushi, Nankin qirg'ini, Chongqing, Yaponiya bosqinchiligi, Xitoy partizan harakati, Gomindan, Chiang Kai-shek, Mao Szedung, Xitoy tarixi, Sharqiy Osiyo, urushning natijalari, xalq fojeasi, 1937–1945.

ABSTRACT

Ushbu maqola Ikkinchi Yaponiya Xitoy urushining 1937-yildan 1945-yilgacha bo'lgan davrini yoritadi. Urushning boshlanish sabablaridan tortib, Nankin qirg'ini va Chongqing qarshiligigacha bo'lgan asosiy voqealar batafsil bayon qilinadi. Maqolada Yaponiya bosqinchiligi, Xitoy hududidagi partizan harakatlari va xalqning sabr-toqati aks etadi. Shuningdek, urushning natijalari, millionlab insonlarning qurboni bo'lishi va Xitoyning xalqaro maydonda tan olinish jarayoni tahlil qilinadi. Ushbu ish o'quvchilarga Ikkinchi Yaponiya-Xitoy urushining fojiali tarixi va uning Xitoy hamda Sharqiy Osiyo tarixidagi o'rni haqida umumiy tushuncha beradi.

Asosiy qism. Ikkinchi Yaponiya-Xitoy urushi rasmiy ravishda 1937-yil 7-iyulda Marco Polo ko'prigi hodisasi bilan boshlandi. Shu voqea kichik mojaro sifatida boshlangan bo'lsa ham tez orada butun Shimoliy Xitoyni qamrab oldi. Yaponiya tezda Pekin va Tyantszinni egalladi. Shanxaydagi qattiq qarshilik esa Yaponiya g'alabasini to'xtata olmadi. Xitoy hududida tez rivojlangan voqealar Yaponiya uchun g'alaba umidlarini oshirdi. Lekin Xitoyning xalqaro maydonda qo'llab quvvatlanishi va mahalliy qarshilik urushni to'liq Yaponiya foydasiga o'tkazishga imkon bermadi. 1937-yil dekabrda sodir bo'lgan Nankin qirg'ini urushning eng dahshatli va shafqatsiz voqeasi sifatida tarixga kirib qoldi. Yaponiya qo'shinlari Nankin poytaxtini egallab, minglab tinch aholi va taslim bo'lgan askarlarni ommaviy ravishda o'ldirdi. Shu bilan birga, ko'plab ayollar zo'rlashdi va shahar vayron bo'ldi. Bu voqea Xitoy xalqining xotirasida chuqur iz qoldirdi. Nankin qirg'ini nafaqat hududiy fojea, balki insoniyat tarixidagi eng dahshatli urush sahnalaridan biri sifatida eslanadi. Shu davrda Xitoy armiyasi va xalqining matonati urushning uzoq davom etishiga sabab bo'ldi. Shanxaydan tortib Nankin va boshqa shimoliy shaharlarni egallashga urinishlar Yaponiya strategiyasining faqat birinchi bosqichi edi. Yaponiya armiyasi tezlik bilan harakat qilib, katta hududlarni egallashni maqsad qilgan edi. Shu bilan birga, Xitoyning ichki siyosiy zaifligi, Gomindan va kommunistlar orasidagi ichki raqobat Yaponiya uchun qulay imkoniyat yaratdi. Xitoy armiyasi va partizanlar bu bosqinchilikka qarshi kurashda jon fido qildi. Qishloqlar va shaharlarda mahalliy aholi ham qarshilikni davom ettirdi. Chongqing poytaxt sifatida Xitoyning qarshilik markazi bo'ldi. Shahar

tepaliklar orasida joylashgan edi va Yaponiya havo hujumlariga qarshi himoya tashkil etdi. Xitoy hukumati va harbiylar bu shaharda o'z markazini saqlab qolishdi. Shu bilan birga, xalq urushga ruhiy tayyorgarlik ko'rdi va partizan harakatlari yanada kengaydi. Partizanlar temiryo'l yo'llari va strategik hududlarni nazorat qilib, Yaponiya ta'minot liniyalarini uzib qo'yishdi. Bu Yaponiya armiyasini charchatdi va resurslarini tezda sarf qilinishiga sabab bo'ldi. Xitoyning qarshiligi faqat harbiy jihatdan emas, balki xalqning matonati bilan ham namoyon bo'ldi. Qishloqlarda yashovchi aholi harbiylarga oziq va ma'lumot yetkazib, Yaponiya kuchlariga qarshi kurashdi. Gomindan qo'shinlari esa Chongqingni markaz qilib, strategik qarorlar qabul qilishda davom etdi. Shu bilan birga, urushning ichki siyosiy murakkabligi Xitoyni uzoq muddatga qarshilik ko'rsatishga majbur qildi. 1941-yilda Yaponiya AQSHga hujum qilgach, urush butunlay Ikkinchi jahon urushi tarkibiga kirdi. Shu vaqtdan boshlab Xitoy yolg'iz emas edi. U Antigittler koalitsiyasi tarkibida qurol va harbiy yordam oldi. AQSH Xitoyga havo va logistika yordam berib, Yaponiya kuchlarini zaiflashtirdi. Shu bilan Xitoyning qarshiligi yanada samarali bo'ldi. Urushning bu bosqichi Xitoy va Yaponiya o'rtasidagi muvozanatni o'zgartirdi, Yaponiya resurslari qisqarib, harbiy kampaniyalar samarasi kamaydi. 1944-yilda Yaponiya yangi harbiy kampaniyalar o'tkazishga urindi, lekin Xitoy hududidagi partizan harakatlari va mahalliy qarshilik bu safar ham muvaffaqiyatga erisha olmadi. Shu bilan birga, Yaponiya boshqa frontlarda ham harakat qilayotgan edi, bu esa uni kuchsizlashtirdi. Harbiylar o'z hududlarida bir necha marta takroriy hujumlar amalga oshirdi, ammo Xitoy partizanlari va xalqning matonati Yaponiya strategiyasini doimiy ravishda cheklab turdi. Urush davomida Xitoyning iqtisodiy va siyosiy tizimi ham og'ir zarba oldi. Shaharlar vayron bo'ldi, sanoat inqirozga uchradi va qishloq xo'jaligi hududlari vayron bo'ldi. Shu bilan birga, xalqning matonati va partizan harakatlari urushni uzoq davom ettirdi. Yaponiya armiyasi millionlab insonlarni yo'qotdi va resurslarini tezda sarfladi. Xalqning sabr-toqati, strategik qarorlar va xalqaro yordam urushning yakuniy natijasini belgiladi. 1945-yil avgust oyida AQSHning atom bombalari va Sovet Ittifoqining Yaponiya qarshisiga kirishi natijasida Yaponiya taslim bo'ldi. Shu bilan Ikkinchi Yaponiya Xitoy urushi yakunlandi. Urush natijasida Xitoy millionlab insonlarni yo'qotdi, shaharlari vayron bo'ldi, iqtisodiy tizimi izdan chiqdi. Lekin Xitoy xalqining matonati va partizan harakatlari urushning davom etishiga imkon berdi va kelajak siyosiy voqealar uchun zamin yaratdi.

Xulosa. Xulosa sifatida shuni ta'kidlash mumkinki, Ikkinchi Yaponiya-Xitoy urushi Xitoy tarixida eng fojiali va hal qiluvchi davr sifatida qoladi. Urush nafaqat millionlab insonlarning qurbon bo'lishiga, balki shaharlar va qishloqlarning vayron bo'lishiga sabab bo'ldi. Nankin qirg'ini va Chongqing qarshiligi kabi voqealar urushning shafqatsizligini ochib berdi va xalqning matonati, sabr-toqati urush davomida asosiy rol o'ynadi. Yaponiya bosqinchiligi Xitoyning hududiy va siyosiy tizimini sinovdan o'tkazdi, ammo partizan harakatlari va xalq qarshiligi uning tez g'alabasini imkonsiz qildi. Shuningdek, urush Xitoyning xalqaro maydonda tan olinishiga, kelajak siyosiy voqealar uchun zamin yaratishga hissa qo'shdi. Xitoyning uzoq qarshiligi, Gomindan va partizanlarning strategik harakatlari nafaqat urushni davom ettirishga, balki Xitoyni yangi davrga olib chiqishga xizmat qildi. Shu bilan Ikkinchi Yaponiya Xitoy urushi butun Sharqiy Osiyo tarixiga chuqur iz qoldirdi va fojiali, lekin saboq beruvchi tarixiy voqea sifatida esda qoladi.

- 1.Mitter, R. China's War with Japan 1937–1945: The Struggle for Survival. London, 2013.
- 2.Hsu, I.C.Y. The Rise of Modern China. Oxford University Press, 2000.
- 3.Chang, I. The Rape of Nanking: The Forgotten Holocaust of World War II. New York, 1997.p-89-105
- 4.Peattie, M.R., Drea, E.J., Van de Ven, H. The Battle for China: Essays on the Military History of the Sino-Japanese War of 1937–1945. Stanford University Press, 2011.
- 5.Jowett, P.S., Doyle, J. Chinese Army 1937–49. Oxford, 2002.
- 6Li, X. The Chongqing Years: The Chinese Capital in Wartime. Beijing, 2009.
- 7.Taylor, J. The Second Sino-Japanese War. Cambridge University Press, 2015

